

Fellesskap, utjevning og inkludering

Taler
Øystein Djupedal

Dato
23 mars 2007

Sted
Gardermoen

Omstendigheter
SVs landsmøte

1 Kjære landsmøte, godtfolk,

For to år siden hadde jeg æren av å legge fram forslag til arbeidsprogram for 2005-2009 på SVs landsmøtet. De vedtak vi der gjorde ble reflektert i Soria

5 Moria erklæringen. Det er derfor spesielt morsomt å kunne legge fram for dere hva SV har gjort i regjering for å iverksette viktige sider av SVs program, på et av våre og nasjonens aller viktigste områder - utdanning og kunnskap.

10 Dette er en viktig dag for skole-Norge. I dag sender regjeringen en ny lov om private skoler til Stortinget, med den parkerer vi Høyres kommersialisering av skolen. Med det har vi fullført det mandatet velgerne ga oss - stanset privatiseringen av skolen.

15 Dagens lovforslag setter endelig punktum for Høyres anslag mot fellesskolen. Med dette trygger vi fellesskolen, og er tilbake til det som har vært den brede konsensus i norsk utdanningspolitikk - skape en felleskole for alle.

20 De fleste av dere har valgkampen i 2005 friskt i minne. Kampen sto om viktige veivalg: Fortsatt kommersialisering, privatisering og økende forskjeller sto mot fellesskap og mer rettferdighet. Dette preget ikke minst utdanningspolitikken.

Tre saker som var særlig viktige i 2005 har preget de 500 første dagene mine som kunnskapsminister, og som Kristin berørte i sin tale igår:

25 - Forsvar for fellesskolen

- Ja til barnehage for alle

30 - Ja til sosial utjevning og fellesskap

I min landsmøtetale sa jeg - tenk hvor godt det skal bli å bli kvitt Høyreskolen!
Nå er vi kvitt den.

35 Jeg registrerer at Høyre stadig forsøker å avdramatisere kommersialiseringen de hadde satt i gang. Men sannheten er at vi sto foran en irreversibel utvikling. Dersom alle godkjente og omsøkte elevplasser i privatskolene for høsten 2005 og 2006 hadde blitt tatt i bruk, ville dette ha representert en økning på rundt 50 prosent i grunnskolen og rundt 150 prosent i videregående skole.

40

Dette ville slått svært dramatisk ut. For det var ikke slik at de private skolekjedene ønsket å styrke utdanningstilbudet i spredtbygde strøk! La meg ta Buskerud som eksempel. Der gikk om lag 4 % av elevene i 2004 på private skoler. Men dersom alle de omsøkte plassene i friskoler skulle ha blitt fylt opp, ville
45 samlet elevtall i private skoler ha utgjort 16 % av totalt elevtall i dag. Friskolesøknadene i Buskerud gjaldt alle (minus 1, nemlig Toppidrettsgymnaset på Geilo) etablering i Drammen. De omsøkte plassene i friskoler i Buskerud ville ha tilsvart om lag 50 % av elevtallet i Drammen. Dette ville måttet få store konsekvenser for det offentlige tilbudet i Drammen, og medføre en sterk
50 sentralisering av skolen.

Høyre kjører elevene foran seg i sitt ideologiske prosjekt for private skoler og påstår at vi "knuser drømmer". Men det er bare en drøm vi sender rett ut i det blå: Drømmen til enkelte om å sko seg på norske utdanningsbudsjetter.

55

Budskapet fra vår regjering er: Beklaget Kristin Clemet - fellesskolen er ikke til salgs! Skolen er vår viktigste fellesarena. Den er en grunnplanke i samfunnsfellesskapet. Den skal vi hegne om. Men la meg understreke; det aller viktigste forsvaret for den norske fellesskolen skapes ikke med lov, men ved å
60 sikre at norsk skole er blant verdens aller beste.

Det er vårt store prosjekt.

Elever og foreldre skal vite at i vår skole stiller vi krav, og har høye forventninger
65 til elevene, samtidig som vi har gode lærere og ressurser til å legge til rette for at alle kan lære.

70 Elever og foreldre skal vite at vår skole har plass for alle i et inkluderende fellesskap. Skaper vi trygghet for at den norske fellesskolen er en inkluderende skole hvor alle kan lære, finnes det ikke noe spillerom for de som ønsker privatisere.

75 Mange av dere har vært med i partiet lenge, og har drevet valgkamp på valgkamp for full barnehagedekning. Mange av dere har drevet valgkamp under slagordet: barnehager til alle! For min del er jeg glad vi nå bare har ambisjon om å bygge barnehager for alle barn!

80 SV ble dannet samme år som stortinget vedtok den første barnehageloven, i 1975. Allerede under stortingsbehandlingen av dette lovforslaget la Tor Henriksen fra Finnmark på vegne av SV (Sosialistisk Valgforbund) det den gangen fram forslag om utbyggingsplikt for kommunene. Dessverre fikk ikke
85 SV støtte fra noen av de andre partiene. Tenk om vi hadde fått gjennomslag! Da hadde vi vært i mål for lengst.

I 2003 tok SV initiativ til barnehageforliket på stortinget. Da kom også en sterkere kommunal forpliktelse til utbygging. En motvillig KrF-statsråd ble satt
90 til å følge opp, og det måtte gå som det gikk - treigt!

Nå har vi begge hender på rattet i barnehagepolitikken. Det er vi som skal dra barnehagesaken over den siste kneika mot full dekning. Det tok tid - men nå er vi snart i mål! Ingen regjering har noen sinne lagt inn så mye penger og
95 arbeidskraft for å oppfylle målet om full barnehagedekning.

Det er ikke småtteri som har skjedd siden barnehageforliket i 2003. De statlige bevilgningene til barnehagene er økt med 105 prosent fra 2003 til mer enn 18 milliarder. Bare i årets budsjett har det økt med 3,2 milliarder! Det er mye
100 penger. Og mer enn 30 000 barn har fått plass - tenk det.

Vi kan ikke sprette champagnen riktig ennå. Men jeg er en realistisk optimist. Jeg ser at det er utfordringer i en presset byggebransje. Det er mangel på sement, hører jeg folk med tilknytning til bygningsbransjen si om dagen. Det sier noe
105 om hvilke hindre vi i denne fasen støter på!

110 Vi må derfor være forberedt på at noen få kommuner ikke vil komme i mål i år, deriblant Oslo. Jeg registrerer at byråd Ødegård i Oslo fossror bort fra sine egne barnehageløfter.

115 Men vi må ikke la disse unntakene overskygge den flotte innsatsen til de kommunene som har greid målsettingen. Derfor bruser det i mitt trønderske hjerte når jeg kan si: Look to Trondheim! Og: Look to Tromsø! Jeg kunne nevnt flere av dere.

Om vi snart er i mål med utbygging, er vi bare i startgropa for satsingen på kvalitet og innhold i barnehagene. Dette gleder jeg meg til at vi kan ta mer fatt i! For det var for å verdsette og forsterke barnehagens pedagogiske arbeid vi la
120 barnehagen inn under Kunnskapsdepartementets ansvarsområde. Slik understreker vi de fantastiske evnene til læring som alle barn har. Slik sikrer vi helhet og sammenheng og den livslange læringen som starter fra de første årene.

125 SV gikk til valg i 2005 med slagordet: Ulike mennesker, like muligheter. Det går til kjernen av vår utdanningspolitikk. Rett før jul la vi fram stortingsmeldingen "...og ingen sto igjen."

130 For første gang har vi systematisk gått i gjennom kunnskap om årsakene til at noen lykkes mer enn andre i skolen. Hvorfor har ikke skolen klart å være den "heisen" som vi tidligere har trodd?

135 I Norge holder vi sosial utjevning opp som et ideal. Men det er et faktum at:

- Vi har en skole som faktisk viderefører og forsterker sosiale forskjeller. Det viser seg at familiebakgrunnen (foreldrenes utdanning) betyr mer i Norge enn i andre land.

140 - Mer en hver fjerde 15-åring går ut av grunnskolen uten tilstrekkelig grunnleggende ferdigheter

- En av fire avbryter videregående opplæring

- Over 400 000 voksne har svake lese- og regneferdigheter

Min ambisjon er veldig klar: I vår tid i regjering skal vi ta avgjørende skritt for å endre dette.

150

- Ingen skal gå ut av grunnskolen uten grunnleggende ferdigheter

- Alle skal få dokumentert kompetanse fra videregående opplæring

155

- De som trenger det, må få en ny sjanse til å tilegne seg grunnleggende ferdigheter i voksen alder

Sannsynligheten for å lykkes skal ikke være knyttet til familiebakgrunn. Men skal vi få en skole som kompenserer for ulikhet i stedet for å videreføre og forsterke ulikhet, må vi ta oppgjør med enkelte sider av skolen.

160

Vi skal bryte med den velmenende, men farlig vente og se -holdningen som har fått råde så lenge. Som har ført til at vi ikke griper inn og på et tidlig stadium når det er klart at elever sliter og trenger hjelp.

165

I stedet for vente og se skal vi etablere tidlig innsats som et viktig arbeidsprinsipp. Det betyr at vi skal starte med å møte de aller minstes nysgjerrighet og evne til å lære, og det betyr at vi skal sette inn tiltak tidlig nå vi ser at noen sliter. Ikke vente å se.

170

Vi har ikke råd til å mislykkes med dette. Det skal ikke finnes noen toleranse for at vi ikke lykkes. Alle barn kan lære, og vårt mål er at ingen skal stå igjen! Vår skole skal favne alle.

175

Vi er få her i landet. Vi trenger at alle som kan, er rustet til å delta i arbeidslivet. Derfor er det både en utfordring for landet og for den enkelte at så mange faller ut av videregående opplæring.

180

Særlig kritisk er dette for yrkesfagene. Annenhver elev i videregående går på yrkesfaglig utdanningsprogram. Men 40 prosent av disse slutter uten å ha fullført. Dette er dramatisk og dette er med på å bidra til andre statistikker. Jeg pleier å si det slik: jeg vil ha ungdommene hos meg - de skal ikke havne hos Bjarne Håkon eller Knut.

Tallene for frafall i yrkesfag betyr at vi må tenke nytt. Her har ikke Kunnskapsløftet alle svarene. La meg derfor legge fram fem konkrete ting vi vil gjøre for å ta tak i frafallet og styrke kvaliteten i fag og yrkesopplæringen. Vi vil sette ned et utvalg som skal ha som mandat styrking av yrkesfagenes status og rolle. Det er på høy tid med et løft for yrkesfagene, og det er vår regjering som skal gjøre det.

De 5 punktene er:

- 195 1. Gi ungdom bedre mulighet for å velge rett. Mange dropper ut fordi de valgte feil. Vi må derfor styrke rådgivningen og yrkes- og utdanningsveiledningen!
2. Elevene er ulike og lærer på ulik måte. Vi må ha mer varierte arbeidsmåter og få til det man har snakket om i mange, mange år, nemlig å gjøre opplæringen i fellesfag mer yrkesrettet og slik at den oppfattes relevant for elevene. Alle elever og lærlinger trenger grunnleggende ferdigheter. Jeg vil sette ned en arbeidsgruppe som raskt skal komme med forslag til hvordan opplæringen i fellesfagene kan bli best mulig.
- 205 3. Vi må styrke kompetansen til lærere og instruktører - også om hverandres arbeid. Mange fellesfaglærere i yrkesopplæringen har ikke vært i arbeidslivet innenfor de bransjer de er med å utdanne elevene til. Jeg ønsker at vi får i gang hospitering, etablerer praksisplasser og utveksling mellom skole og arbeidsliv for å styrke lærernes kompetanse i lærefagene. La norsk- og mattelærerne besøke arbeidsplasser og bedrifter der elevene deres senere skal bli lærlinger!
- 210 4. Gi flere mulighet til å ta en mer praksisrettet opplæring i en bedrift. Til høsten setter vi i gang forsøk med videreutvikling av lære kandidatordningen gjennom å etablere en ordning med praksisbrev.
- 215 5. Sikre flere elever lære plass. Det offentlige kan bli bedre, og jeg har en god dialog med partene om dette. Jeg legger stor vekt på å følge opp vår avtale om en dugnadsinnsats på dette feltet.
- 220 Mange tidligere regjeringer har forsømt yrkesfagene, ikke minst fra den forrige. Høyre har i liten grad vist interesse for yrkesfag. Vi må gi økt status og oppmerksomhet til denne viktige delen av utdanningssystemet vårt.

225 Og her snakker jeg ikke bare som statsråd - men også som litograf.

Regjeringen valgte å gi mitt departement navnet "Kunnskapsdepartementet".
Det nye navnet markerer en offensiv fra oss for å understreke at
utdanningspolitikk er kunnskapspolitikk. Høyresida har hatt altfor stort
230 spillerom - altfor lenge. De har fått lov til å framstille oss i SV som motstandere
av en skole der elevene skal lære, som motstandere av en skole der elevene skal
kunne noe når de er ferdige.

Noen ganger har vi selv gjort det for lett for dem. Det tror jeg vi skal være ærlige
235 å innrømme. Vi har hatt en tendens til uttrykke oss slik at trivsel settes opp mot
læring. Vi har ikke vært tydelige nok i at det å gi elevene anledning til å lære,
faktisk er den beste måten å sørge for at de trives. Å gå i skolen uten å møte
utfordringer og erfare mestring, dvs. ikke lære, skaper virkelig fremmedgjøring.
Men vi deler ikke kalkulator-Høyres kunnskapsbegrep, som har sitt utspring i
240 snever, instrumentalistisk nyttetenkning.

Vi vet at kunnskap ikke er noe entydig og uforanderlig begrep og at kunnskapen
eksisterer ikke i et vakuum.

245 Vår regjering har tydeliggjort at kunnskap er fag og ferdigheter, men også sosial
og kulturell kompetanse. Dette har vi gjort i Prinsipper for opplæringen. Vi
legger derfor et bredt kunnskapssyn til grunn for vårt arbeid. Jeg vet at
kunnskap og kompetanse er et resultat av erfaring og læring både i og utenfor
skolen.

250 Kunnskap er ferdigheter, fakta, forskning, men ikke minst dannelse; kritisk
tenkning, analytiske evner og refleksjon.

Kunnskap er kompetanse til å arbeide sammen med andre mot felles mål, evne
255 til demokratisk og solidarisk deltakelse.

Og, ikke minst, kunnskap er evnen til stadig å kunne tilegne seg ny kunnskap
gjennom å møte og mestre nye utfordringer hele livet.

260 Skolens rolle er å knytte kunnskapen til elevenes læring, dvs. utvikle kompetanse
hos elevene. Dette vil vi, og slik skaper vi en skole som både gir utdanning og

danning!

265 Jeg hadde for noen uker siden gleden av å åpne Nasjonalt senter for kunst og kultur i skolen, lokalisert til Høgskolen i Bodø. Et senter vår regjering og mitt departement har opprettet. Delegatene fra Bodø kan sikkert si noe om den festivitas som var i Bodø den dagen. Men mitt poeng er det brede synet på kunnskap vi har - der kunst og kultur har en selvfølgelig plass.

270

Vi lovte en dreining i politikken. Vi ville vekk fra privatisering og svekking av fellesskapet.

275 Vi ønsket opprustning og styrking av fellesskapet. Det viser seg jo at til og med OECD har begynt å skjønne verdien av robuste felleskap i en turbulent verden. European Policy Centre laget i 2005 rapporten om Den nordiske modellen: En oppskrift på suksess. Her vises det til at sterke offentlige sosiale systemer og godt samarbeid i arbeidslivet, kombinert med egalitære verdier, skaper grunnlag for innovasjon og nytenkning og evne til å greie seg i en turbulent verden. Flere og
280 flere finner det interessant å studere den "nordiske modellen" og lære av den.

Jeg meldte meg inn i SU i 1976, altså for mer enn 30 år siden. En grunn til jeg valgte SV, var at jeg synes det var rasende urettferdig at skolen ikke var gratis. Jeg er stolt av å være den kunnskapsminister som innfører dette. S.U.erne som skal ut
285 på skolevalgene og kjempe for rødgrønne kommuner til høsten, kommer til å få drahjelp av en historisk viktig satsing: Gratis læremidler. Arbeiderpartiet har tidligere forsøkt med en utlånsordning, som ble stanset av Clemet. Nå har vi lagt et forpliktende løp for innføring av gratis læremidler i videregående i løpet av de neste tre årene. Før påske fremmer vi et lovforslag som skal sikre elevene
290 denne retten. Jeg gleder meg til å møte Høyre i valgkampen 2009 også, når de skal ut å overbevise elevene om at det er best vi gjeninnfører egenbetalingen i skolen.

Kjære landsmøte.

295

En av de mest forsømte deler av skolen er bedre ordninger for tilbakemelding på elevenes arbeid. Vi vil styrke arbeidet med å gi elevene tilbakemeldinger og vurdering av deres arbeid og læring. Med dette vil vi rette opp de svakhetene i karaktersystemet som ligger til grunn for vår kritikk av karaktersystemet.

300

Også på dette området viser kalkulator-Høyre seg.

305 Høyre vil innføre karakterer i 5. klasse. Dette er en typisk avsporing og mangel på fornyende tenkning. Det er et gammelt ord som sier at du gjør ikke grisen fetere ved å veie den. Det er ikke gjennom veiing og måling at vi skaper en skole for læring. Det vi trenger nå, er bedre kunnskap om vurdering. Vi trenger en snuoperasjon for å gjøre vurdering til et positivt innslag i læringsarbeidet. Derfor har jeg satt i gang et omfattende utviklingsarbeid. Jeg er glad for at både 310 Elevorganisasjonen og Utdanningsforbundet har sagt seg enig i at vi trenger dette. En motiverende tilbakemelding til elevene er noe av det mest krevende i skolen, vi vil derfor styrke dette arbeidet, blant annet ved å vurdere å øremerke etter og videreutdanningsmidler til dette.

315 Skolen har bruk for en formålsparagraf, eller et samfunnsmandat for vår tid. Vi har nedsatt Bostad-utvalget, som skal komme med forslag til dette til sommeren.

Vi har høye ambisjoner i vår skolepolitikk. Det neste store løftet vi står foran i 320 grunnskolen er en lengre og mer helhetlig skoledag. Kristin snakket godt om dette i går. De minste må få en skoledag med mer tid til fag og læring, mer tid til fysisk aktivitet og måltider og med leksehjelp som et tilbud til alle. Dette vil bety mye for vår evne til å gi alle like muligheter, og for å sikre at alle skal ha mulighet til å lykkes.

325 Jeg håper Høyre nå har skrinlagt sitt forslag om å kutte et skoleår. Dette bør FrP få stå aleine om. Det er et elendig forslag. Hvorfor skal barna våre ha færre timer enn barna i svært mange andre land vi kan sammenlikne oss med? De har allerede i dag en vesentlig kortere skoledag.

330 De aller fleste går i dag på SFO hvor kvaliteten er varierende og foreldrebetalingen er høy. Vi vil gi flere skoletimer som kan vi gi en bedre dag og mer læring. Og jeg vil understreke at vi vil sikre at innholdet i dagen blir god, at det ikke bare blir en lengre dag.

335 Lærerne er den viktigste ressursen i skolen, men elevene er de viktigste i skolen! Det hjelper ikke om vi får lang dag og om skolene lyser aldri så mye om ikke lærerne er kompetente og tilstede for elevene. Vi vil ha flere og bedre lærere. La meg følge opp Kristin fra i går. Kommunene har fått mer enn 20 milliard ekstra,

det har dessverre ikke vist seg i klasserommet. Valget til høsten er avgjørende for satsing på skolen. Flere lærere er et løfte vi har gitt, hvis vi neste vår ikke ser en bedring, må vi vurdere hva vi gjør.

345 Vi står foran en viktig jobb når det gjelder å styrke kompetansen til lærerne. Vi må styrke kvaliteten i lærerutdanningen og gjøre lærerstudentene bedre i stand til å møte den praktiske virkeligheten. Men denne uka har jeg også drøftet en annen viktig side av dette med KS og med Utdanningsforbundet som lærerutdanningene også må innrette seg etter, - nemlig at vi bør skjerpe kravene
350 til lærerne i første rekke ved ansettelse i grunnskolen, men på sikt også for undervisning i fag.

Jeg vil ha nye tilsetningskrav for norsk, matematikk og muligens engelsk. Jeg er glad for at vi så langt har fått støtte fra både Utdanningsforbundet og KS i dette.
355 Det lover godt, allmennfaglærerens tid er over. Læreren som kan undervise i alle fag i alle trinn i grunnskolen uten fordyping i faget er over. Særlig har ungdomstrinnet bruk for lærere med dybdekunnskap. Ikke minst i språk og realfag.

360 Kommunene har fått mer enn 20 milliarder ekstra under vår regjering. Dette skal vises i skolene, i klasserommene. Jeg forventer at kommunene - som skoleeiere - bruker pengene som de var tenkt. Jeg forventer ikke at alt skal vises over natten, men jeg blir urolig når det blir påstått at skolen har sett lite til disse pengene.

365 Jeg har besøkt Mo i Rana - en kommune som under vår egen Inge Myrvolls ledelse - satser på skolen, på samme måte som min hjemstedskommune Trondheim har sørget for full barnehagedekning. Det går an. Det har jeg hatt anledning til å se. Men for at våre politiske visjoner skal lykkes, trengs det en
370 helhjertet innsats av dere.

Kjære venner,

I min landsmøtetale i Kristiansand i 2005 snakket jeg om at menneskene er vårt
375 lands viktigste kapital. Med ny kunnskap skal vi ta nye sprang inn i framtida. Med kunnskap er landet bygget.

La meg ta et bilde. Uten kunnskap hadde oljen hatt liten verdi for Norge. Det er

380 som følge av omfattende geologisk viten og nitidig forskning vi har klart å få
oljen opp fra havbunnen, uten det hadde den aldri kommet over Norskerenna,
aldri gitt avkastning.

I starten på oljeeventyret var en stor utfordring å finne løsninger for å føre oljen
385 og gassen i land i rør, å bokstavelig talt krysse Norskerenna. Det var gjennom
forskning, og den samlede kunnskapen hos geologer og ingeniører at oljen ble
brakt til land og opp i dagen. Hva dette har betydd for norsk økonomi, velferd
og levekår, trenger jeg ikke gjenta her!

390 Den situasjonen vi står overfor i dag, er en annen enn i norsk oljeproduksjons
pionertid. Nå ser vi de negative effektene av oljeforbruket. Men vi kan ikke gå
tilbake til det samfunnet vi hadde før 1969. Det vi i dag trenger, er blant annet
kunnskap som bokstavelig talt gjør oss i stand til å sende noe av oljen i retur, at
vi finner måter å håndtere CO2 på.

395 Vi kan ikke forutse hvilke muligheter og hvilke problemer som ligger 50 - 100 år
fram i tid. Men slik grunnleggende geologisk forskning fikk betydning for norsk
oljerikdom, vet vi med sikkerhet at dagens forskning vil danne grunnlag for å
løse framtidige oppgaver. Menneskeheten står foran en skremmende og
400 klimatrussel. Men tenk også hvilke enorme potensialer vi har for læring og for
endring basert på kunnskap. Gjennom ny kunnskap og nye handlingsmønstre
kan vi trygge framtida for kommende generasjoner.

Vi må over norskerenna på nytt - men denne gangen for miljøet!

405 Utdanningspolitikk vil stå høyt på dagsorden også denne valgkampen. For vår
del legger vi et viktig grunnlag for dette her på landsmøtet. Det er lagt fram et
godt arbeidsgrunnlag og en god retning i uttalelsen "En lærerik skole for alle".
Det tar opp sentrale utfordringer vi står overfor i dag, og peker framover. Jeg vil
410 berømme det arbeidet Utdanningspolitisk utvalg her har gjort.

Godtfolk,

I denne talen har jeg blitt bedt å si noe om skolen og de utfordringer vi skal løse.
415 Men det er klart det hadde vært fristende å slå tilbake de som hevder vi ikke
staser på forskning. Vi har hatt en vekst på 2,4 milliarder i løpet av to budsjett og
økt forskningsfondet med 24 milliard til 60. Dette er bedre enn alle Clemets

420 budsjett så nær som ett, og det skyldes at vi satt på mitt kontor i forrige periode
og endret tippenøkkelen slik at forskningsfondet økte med 18 milliard. Det
stemte Høyre imot.

425 Når vi nå går ut i valgkampen, la oss være stolt over det vi har oppnådd og gjort.
Vi står fram med en tydelig politikk. Fellesskap, utjevning og inkludering mot
privatisering, forskjellsbehandling og utstøting.

Utdanningspolitikk i Norge er lagspill. Ansvar er fordelt på stat, fylker og
kommuner. Vi må trekke i samme retning om resultatene skal komme. Derfor
trenger vi et godt rødgrønt valg til høsten!

430 Skoler og barnehager er for viktig til å overlate dem til Høyre og FrP!

Kilde

<http://www.sv.no/partiet/landsmotet/innledninger/dbaFile127029.pdf>

Emner

Innenriks, Landsmøtetale, Partipolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/fellesskap-utjevning-og-inkludering>